

bend adıyla (Lahor 1987) ve *‘Aḳā’id-i ‘Ulemâ-i Diyûbend or Hüsâmü’l-Haremeyn* adlı mecmua içinde Urduca tercümesiyle birlikte (Karaçi, ts.) neşredilmiştir. 3. *Hidâyâtü’r-reşid ilâ ifhâmi’l-‘anîd*. İmâmiyye Şiası’nın bazı konulardaki görüşlerinin tenkidi mahiyetindedir (baskı yeri yok, 1336/1917). 4. *Miṭrakatü’l-kerâme ‘alâ mir’âti’l-imâme*. İmâmiyye Şiası’na reddiye olarak iki cilt halinde yazılan eserin önce birinci cildi (baskı yeri yok, 1330/1911), ardından tamamı (Lahor 1980) basılmıştır. 5. *Tenşîṭu’l-âzân fî tahkîki maḥalli ezân*. Cuma namazındaki iç ezanın cami dışında okunması gerektiğini ileri süren Birelvîler’e cevap niteliğinde bir risâle olup yayımlanmıştır (Füyûzurrâhman, I, 168). 6. *Berâhîn-i Ḳâṭi’a ‘alâ ḡalâmî’l-Envârî’s-sâtî’a*. Abdüssemi Râmpûrî’nin *Envâr-ı Sâtî’a* adlı eserine reddiyedir (baskı yeri yok, 1304/1886; Karaçi 1987). 7. *İtmâmü’n-ni’am ‘alâ tebvîbi’l-hikem*. İbn Atâullah el-İskenderî’nin *el-Hikemü’l-‘Atâ’iyye* adlı eserinin Urduca’ya çevirisi olup yayımlanmıştır (a.g.e., I, 168-169). 8. *es-Su’âl ‘an cemî’i ‘ulemâ’i-Şî’a*. Şîa’nın Kur’an anlayışını sorgulayan bir eserdir. 9. *Fetâvâ-yı Mezâhirü’l-ulûm*. Sehârenpûrî’nin Mezâhirü’l-ulûm Medresesi’nde müderrisen verdiği fetvaların bir araya getirildiği dört ciltlik bir eser olup ilk cildi neşredilmiştir (Karaçi 1403/1983).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehârenpûrî, *Bezlû’l-mechûd*, Riyad, ts. (Dârü’l-livâ), I, 38-46; XX, 219; ayrıca bk. Ebû’l-Hasan en-Nedvî’nin takdimi, I, 10, 15-18; Hüseyin Ahmed el-Medenî’nin tanıtım yazısı, I, 33; M. Zekerîyyâ Kandelevî’nin baskı kaydı, XX, 220; Muhammed Yûsuf el-Bennûrî’nin tanıtım yazısı, XX, 251-252; Abdülhay el-Hasenî, *Nûzhetü’l-havâṭır*, Karaçi 1976, VIII, 133-136; M. Zekerîyyâ Kandelevî, *Evcezu’l-mesâlik ilâ Muvaṭṭa’i Mâlik*, Mûltan, ts. (İdâre-i Te’lifât-ı Eşrefiyye), I, 58-62; Füyûzurrâhman, *Meşâhîr-i ‘Ulemâ*, Lahor, ts. (Frontier Publishing Company), I, 167-170; Seyyid Mahbûb Rizvî, *Mükemmel Târîḫ-i Dârü’l-ulûm-i Diyûbend*, Karaçi, ts. (Mîr Muhammed Kütübhanne-i Merkez-i İlm ü Edeb), II, 31-33; B. D. Metcalf, *Islamic Revival in British India: Deoband 1860-1900*, Princeton 1982, s. 309-311; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâi, *‘Ulemâ’ü’l-‘Arab fi şibhi’l-ḳarretü’l-Hindiyye*, Bağdad 1986, s. 746-747; M. Aşık ilâhî el-Bernî, *el-‘Anâkidü’l-ğâliyye mine’l-esânidi’l-âliye*, Karaçi 1408, s. 99-103, 124-128; M. Ekber Şâh Buhârî, *Ekâbir-i ‘Ulemâ-i Diyûbend*, Lahor, ts. (İdâre-i İslâmiyyât), s. 46-53; Halid Zaferullah Daudi, *Pakistan ve Hindistan’da Şâh Velîyullah ed-Dehlevî’den Günümüze Kadar Hadis Çalışmaları*, İstanbul 1995, s. 210-212, 234-235; İsmail L. Çakan, *Hadis Edebiyatı*, İstanbul 1989, s. 163-164.

MEHMET ÖZŞENEL

SEHÂVÎ, Alemüddin (علم الدين السخاوي)

Ebû’l-Hasen Alemüddîn Âli b. Muhammed
b. Abdissamed es-Sehâvî
(ö. 643/1245)

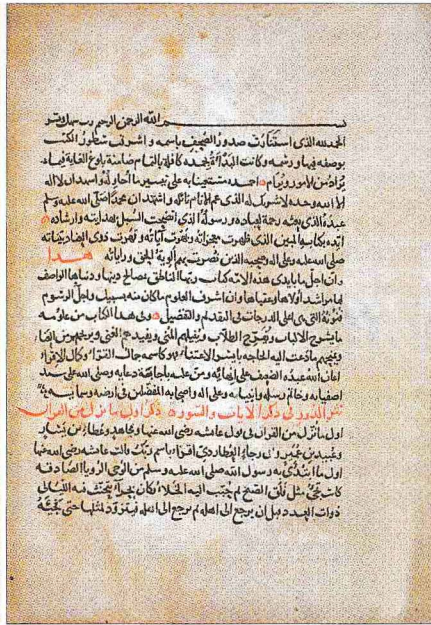
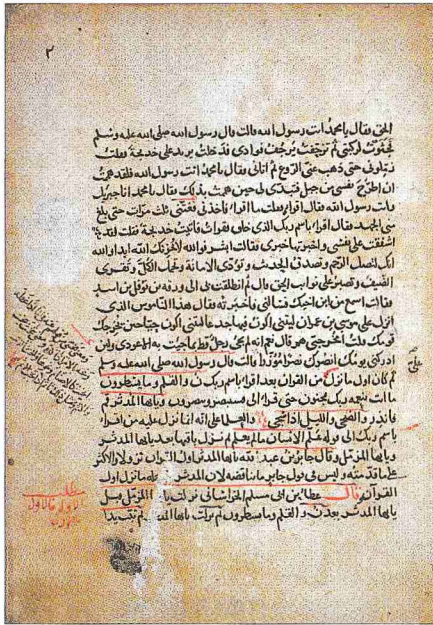
Kıraat ve tefsir âlimi.

558 (1163) veya 559 yılında Aşağı Mısır’ın Garbiye bölgesindeki Sehâ beldesinde doğdu. Herdânî nisbesiyle de anılmıştır. 572’de (1176-77) İskenderiye’ye gitti. Burada Ebû Tâhir es-Silefî ve Ebû Tâhir İsmâil b. Mekî b. İsmâil el-İskenderânî’den hadis dinledi. Daha sonra Kahire’ye geçerek o tarihlerde Mısır’a gelen Kâsım b. Firrûh eş-Şâtıbî’den kıraat tahsil etti; uzun müddet talebesi olduğu bu zattan nahiv ve dil konularında faydalandı; kendisinden meşhur kasidesi *Hırzû’l-emânî ve vechü’t-tehânî’yi* okudu. Ayrıca Ebû’l-Cüyûş Asâkir b. Ali, Ebû’l-Cûd Gıyâs b. Fâris b. Mekî, Ebû’l-Kâsım Hibetullah b. Ali el-Bûsîrî, İsmâil b. Sâlih b. Yâsin gibi âlimlerden istifade etti. Uzun süre Karâfe’de bir mescidde imamlık yaptı.

Çocuklarını okuttuğu Emîr İmâdüddin Dâvûd b. Müsek’le birlikte Dimaşk’a gitti ve buraya yerleşti. Ebû’l-Yümn el-Kindî’den kıraat, edebiyat ve diğer konularda faydalandı. Kur’an ilimleri konusunda büyük bir şöhrete sahip olan Sehâvî, Zehebî’nin değerlendirmesine göre aynı zamanda Arapça’ya hâkim olup fetva veren bir fakih idi. Kıraat ilminde, kıraat ihtilâflarının illetlerinde ve tefsirde üstün başarıya sahipti (*A’lâmü’n-nübelâ*, XXIII, 123). Dimaşk Camii’nde ve kendi adına inşa edilen Türbetü’s-Sâlihiyye’de kırk küsur yıl talebe yetiştirdi. İbn Hallikân, Sehâvî’yi Dimaşk’ta gördüğünü, kendisinden kıraat okumak isteyenlerin büyük kalabalıklar oluşturduğunu ve sıra beklediklerini belirtir. Onun iki veya daha çok talebeye bir sûreyi birlikte okumaya cevaz verdiğini kaydeden Zehebî, İbn Hallikân’ın zikrettiği bu uygulamayı da hatırlattıktan sonra Sehâvî’den başkasının böyle bir şey yaptığına dair bilgisinin olmadığını söylemiş, bu şekilde doğru bir öğrenmenin mümkün olmayacağına dikkat çekerek bunun sünnete de aykırı olduğunu ifade etmiştir (a.g.e., XXIII, 124; *Târîḫu’l-İslâm*, s. 195). Sehâvî’nin vefatından sonra Türbetü’s-Sâlihiyye’de onun yerini alan Şemseddin Ebû’l-Feth Muhammed b. Ali el-Ensârî, Abdüsselâm ez-Zevâvî, Reşidüddin Ebû Bekir b. Ebû’d-Dür, Cemâleddin İbrâhim b. Dâvûd el-Fâzîlî, Nizâmeddin Muhammed b. Abdülke-

rîm et-Tebrîzî ve daha pek çok şahsiyet kendisinden kıraat ilminde istifade etti. Önde gelen talebelerinden Ebû Şâme el-Makdisî kendisinden kıraat, tefsir ve Arap dili alanlarında faydalandı. Zeynüddin el-Fârûkî, Cemâl Abdülvâhid b. Kesîr, Muhammed b. Kaymaz ed-Dakîkî, Şerefeddin el-Fezârî, İsmâil b. Mektûm, Sehâvî’den rivayette bulunanlardan bazılarıdır. Sehâvî önceleri Mâlikî fıkıhı ile meşgul ol-duysa da daha sonra Şâfiî mezhebine geçti ve fetvalarını bu mezhebe göre verdi. Dimaşk Camii’nde ve Türbetü’s-Sâlihiyye’de talebe yetiştirmesi yanında telif çalışmalarıyla meşgul oldu. Dindar ve mütevazî kişiliği, güzel hitabeti ve takrirleriyle talebelerin ve halkın saygı ve sevgisini kazanan Sehâvî, Ebû Şâme’nin düştüğü nota göre 12 Cemâziyelâhîr 643’te (4 Kasım 1245) Türbetü’s-Sâlihiyye’deki evinde vefat etti ve Cebelikâsiyûn’a defnedildi.

Eserleri. A) Kur’an ilimleri. 1. *el-Vesîle ilâ keşfi’l-‘Aḳile*. Kâsım b. Firruh eş-Şâtıbî’nin resmü’l-mesâhif konusundaki *‘Aḳiletü etrâbi’l-ḳaşâ’id fi esne’l-maḳâşid* adlı 298 beyitlik manzumesine dair yapılmış ilk şerhtir. Üzerinde Muhammed el-İdrîsî et-Tâhirî’nin yüksek lisans çalışması yaptığı eser (1411/1991, Câmîatiü Muhammed el-hâmis [Rabat]) daha sonra adı geçen tahkikiyle yayımlanmıştır (Riyad 1424/2002). 2. *Fethü’l-vaşid fi şerhi’l-Ḳaşid*. Bu eserin de Kâsım b. Firruh eş-Şâtıbî’nin *Hırzû’l-emânî ve vechü’t-tehânî* adlı kasidesi hakkında yazılan ilk şerh olduğu belirtilmiş ve Şâtıbî’nin bu şerh ile üne kavuştuğu ifade edilmiştir (İbnü’l-Cezerî, I, 570). Muhammed el-İdrîsî et-Tâhirî eserle ilgili bir doktora çalışması yapmış (1421/2000, Câmîatiü Muhammed el-hâmis [Rabat]), ardından onu tahkik ederek yayımlamıştır (Riyad 1423/2002). 3. *Cemâlû’l-kurrâ’ ve kemâlû’l-ikrâ’*. Bazı kaynaklarda *Tâcü’l-kurrâ’* adıyla zikredilmekte olup Kur’an’ın nüzûlü, i’câzı ve faziletleri, şâz kıraatler, nâsih-mensuh, kıraat imamları, bazı tecvid ve kıraat meseleleri gibi konuların ele alındığı eser Ali Hüseyin el-Bevvâb (Kahire 1408/1987) ve Abdülkerîm ez-Zübeydî (Beyrut 1413/1993) tarafından neşredilmiştir. 4. *Hidâyetü’l-mürtâb ve ḡâyetü’l-huffâz ve’t-tullâb fî tebyîni müteşâbihi’l-kitâb*. Kur’an-ı Kerîm’de lafzî benzerliği olan kelimelerin alfabetik sıraya göre ele alındığı 431 beyitlik bir eserdir (Kahire, ts.; İstanbul 1306). Manzume Abdülkâdir el-Hatîb el-Hasenî’nin tahkikiyle de basılmıştır (Beyrut 1414/1994). 5. *Tefsîrû’l-Kur’ân*. Kaynaklarda Sehâvî’nin tefsirini Kehf sûresine kadar ya-

Alemüddin es-Sehâvî'nin *Cemâlü'l-kurrâ* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 655)

zabildiği belirtilmektedir. İbnü'l-Cezerî'nin, "Onu inceleyen bu zatın değerini anlamış olur, zira onda diğer tefsirlerde bulunmayan nükteler ve incelikler vardır" sözleriyle değerlendirdiği eserin (*Ğayetü'n-Nihâye*, I, 570) bir nüshasının Hizânetü't-Teymûriyye'de bulunduğu (nr. 159) belirtiliyorsa da bu nüshanın mikrofilmi üzerinde inceleme yapan Muhammed el-İdrîsî -ilk sayfasında Alemüddin Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed es-Sehâvî'ye ait olduğu kaydedilmekle birlikte- onun Sehâvî'ye nisbetinin doğru olmadığını, zira iki cilt halindeki eserin tam bir tefsir olduğunu, ayrıca Ebû Şâme el-Makdisî'nin bu eserden yaptığı bazı alıntılarında yer almadığını belirtmektedir (Sehâvî, *Fethu'l-vaşid*, neşreden giriş, I, 72-75; ayrıca bk. Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 175; *Kitâbü'r-Ravzateyn*, III, 395). Beyazıt Devlet Kütüphanesi nüshasında (Veliyyüddin Efendi, nr. 166) Tayyar Altıkulaç tarafından yapılan incelemede ilk yaprağında *Tefsîrüs-Sehâvî el-Câmi' beyne't-tefsîr ve'l-kurrâ't* ibaresi yazılı bulunun ve baş tarafından muhtemelen bir yaprağı eksik olan nüshanın Kur'an'ın tamamını ihtiva ettiği görülmüştür (ayrıca bk. Mollaibrahimoğlu, s. 665-667). Bu durumda eserin Sehâvî'ye nisbetinin doğru olmadığı düşünülebilirse de tefsir niteliğindeki açıklamaların

çok sınırlı, Sehâvî'nin asıl ihtisas alanı olan kıraat meselelerinin daha geniş biçimde ele alındığı dikkate alındığında bu nüshanın Sehâvî'ye ait başka bir çalışma olması ihtimal dahilindedir. 6. *el-İşâh ve ğâyetü'l-ışrâh fi'l-kurrâ'ti's-seb'*. Üzerinde adı bu şekilde yazılı olmakla birlikte yapılan inceleme sonunda eserin vukûf'u'l-Kur'an'la ilgili bir çalışma olduğu görülmüştür. Kur'an okumanın fazileti, Kur'an'da i'rab konusunun önemi, lahin meseleleri gibi konularla başlayan eserde daha sonra vakıf- la ilgili meseleler incelenmiş, ardından Fâtîha sûresinden Kur'an'ın sonuna kadar vakfedilmesi gereken yerler gösterilmiştir (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., III. Ahmed, nr. 166). 7. *'Umdetü'l-müfid ve 'uddetü'l-mucîd fi ma'rifeti't-tecvîd*. Altmış dört beyitlik bir kaside olup Mûsâ b. Ubeydullah el-Hâkânî'nin tecvide dair kasidesiyle birlikte Ebû Âsım Abdülazîz b. Abdülfettâh'ın tahkikiyle basıldığı gibi müellifin *Cemâlü'l-kurrâ' ve kemâlü'l-ikrâ'* adlı kitabı içinde de yer almaktadır (*Fethu'l-vaşid*, neşreden giriş, I, 78). Bizzan Sehâvî, ayrıca Ebû'l-Fidâ Cemâleddin İsmâil b. Muhammed el-Fukkâî ve İbn Ümmü Kâsım diye meşhur olan Bedreddin Hasan b. Kâsım el-Murâdî tarafından şerhedilen eserin Murâdî'ye ait şerhini Ali Hüseyin el-Bewvâb yayımlamış olup (Zerkâ 1987)

Fukkâî'ye ait şerhin bir nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde mevcuttur (nr. 75, vr. 383-387). 8. *Tuhfetü'l-kurrâ' fi şerhi 'Umdetü'l-müfid (el-Müfid fi şerhi 'Umdetü'l-mucîd fi'n-nazmi ve't-tecvîd)*. Bir nüshası Berlin Kütüphanesi'nde (nr. 4709) kayıtlıdır (diğer nüshaları için bk. *el-Fihrisü's-şâmil*, III, 732-733). 9. *Risâle fi 'ulûmi'l-Kur'an*. Kaynaklarda zikredilmeyen risâlenin bir nüshası Şam'da Dârü'l-kütübü'z-Zâhiriyye'dedir (nr. 7659, Mecâmî / Tefsir ve ulûmü'l-Kur'an). 10. *Manzûme zâ'iyye fi'l-farkı beyne'z-zâ'i ve'd-dâd*. Yine kaynaklarda adı geçmeyen bu eserin iki nüshası Hizânetü't-Teymûriyye'de kayıtlıdır (nr. 176, 365). 11. *Manzûme fi aḥ-zâbil-Kur'an*. 12. *et-Tebşıra fi şifâti'l-hurûf ve aḥkâmî'l-med*. Bir nüshasının Haydarâbâd'da Âsafiye (Âsaf) Kütüphanesi'nde bulunduğu belirtilmiştir (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 728). 13. *Şerhu Kaşîdeti's-Şâtîbî fi zâ'ati'l-Kur'an*. Bir nüshası Medine'de el-Câmiatü'l-İslâmiyye Kütüphanesi'nde bir mecmuanın içinde (nr. 3916/2) bulunmaktadır. 14. *Minhâcü't-tevfîk ilâ ma'rifeti't-tecvîd ve't-tahkîk*. Salâh Mehdî Abbas tarafından el-Mevrid dergisinde neşredilmiştir (bk. bibl.).

B) Hadis ve Siyer. 1. *Ürcûze fi sîreti'n-nebiyyi sallallâhu aleyhi ve sellem*. 770 beyitten meydana gelen eserin bir nüshası Berlin Kütüphanesi'ndedir (nr. 9576). 2. *el-Cevâhirü'l-mükellele fi'l-aḥbârî'l-müselsele*. 3. *el-Kaşâ'idü's-seb' fi'l-medâ'ihî'n-nebeviyye (fi medḥi sey-yidi'l-halk)*. Bir nüshasının Berlin Kütüphanesi'nde bulunduğu (nr. 7752) kaydedilen eser Ebû Şâme tarafından *Şerhu'l-Kaşâ'idü'n-nebeviyye* adıyla şerhedilmiştir (Brockelmann, *GAL*, I, 387, 523). 4. *Şerhu Meşâbîhi's-sünne*. Ferrâ el-Begavî'ye ait eserin şerhidir (*el-Fihrisü's-şâmil: el-Ḥadis*, II, 1013).

C) Fıkıh. 1. *Tuhfetü'l-fürâd ve furfetü tehzîbi'l-mürtâd*. Miras konularının ele alındığı 330 beyitlik kasidenin bir nüshası Berlin Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 4709/1). *Ürcûze fi'l-ferâ'id* adıyla Sehâvî'ye nisbet edilen eserin de aynı kaside olduğu tahmin edilmektedir. 2. *Tuhfetü'n-nâsik fi ma'rifeti'l-menâsik*. *Keşfü'z-zunûn*'da (II, 1830) *el-Menâsik ve Hedîyyetü'l-ârifin*'de (I, 708-709) *Menâsikü'l-hac* adıyla kaydedilen ve dört cilt olduğu belirtilen eserin günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir.

D) Dil. 1. *Sifrü's-sa'âde ve sefirü'l-ifâde*. Arapça'daki değişik isim kalıpları için örnek olarak zikredilen isimlerin yapısı, eti-

moloji ve anlamlarının açıklandığı lugat ve sarf ağırlıklı bir eser olup I. cildinde *Kitâbü Sibeveyhi*'de "ebniye" (kalıplar) adıyla geçen ve Cermî, Ebû Hâtım es-Sicistânî, Sa'leb, Ebû Bekir ez-Zübeydî ve Ebû'l-Alâ el-Maarrî gibi âlimler tarafından yazılan eserlerde açıklanan bu tür isimler alfabetik olarak ele alınmış, müellifin ilâveleriyle birlikte 830'dan çok kalıp ve isim izah edilmiştir. Eserin II. cildinde eski dil ve edebiyat âlimleri arasında geçen bazı filolojik tartışmalara, sarf ve nahiv meselelerine, i'rabı ve anlamı güç bazı beyitlerin izahına, kafiye ilmine dair konulara, sonda da Sehâvî'nin *Zâtü'l-hulel ve mehâtü'l-kilel* adını verdiği 243 beyitlik kasidesinin açıklamasına yer verilmiştir. Sehâvî'nin Zemahşerî'ye ait *el-Mufaşşal* adlı eseri iki defa şerhettiği, bunlardan birinin *el-Mufaqqdal* (aş. bk.), diğerinin *Sifri's-sa'ade* ve *sefirü'l-ifade* olduğu kaydedilmişse de (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1775) her iki eserle ilgili inceleme sonunda bunun doğru olmadığı görülmüştür. Üzerinde Ahmed Abdülmecid Herîdî'nin doktora çalışması yaptığı eseri (1978, *Câmiatü'l-Kahire külliyyetü'l-âdâb*) Muhammed Ahmed ed-Dâî bir fihrist cildiyle birlikte üç cilt halinde neşretmiştir (Dimaşk 1403/1983). 2. *el-Mufaqqdal fi şerhi'l-Mufaşşal*. Zemahşerî'ye ait kitabın şerhi olup Abdülkerîm Cevâd Kâzım eserin birinci ve ikinci cüzünü doktora tezi olarak tahkik etmiş (1399/1979, *Câmiatü'l-Ezher külliyyetü'l-lugati'l-Arabiyye*), altıncı kısmında yer alan "Bâbü'l-hurûf" Yûsuf el-Haşekî tarafından *el-Mufaqqdal fi şerhi'l-Mufaşşal (Bâbü'l-hurûf)* adıyla yayımlanmıştır (Amman 2002; *el-Mufaqqdal* in nüshaları için bk. neşredenin girişi, s. 18-19). 3. *Manzûme fi elgâz luğaviyye* (Tunus Dârü'l-kütübî'l-vataniyye, nr. 1571). 4. *Münîrû'd-deyâci ve durrü't-tenâci ve fevzü'l-mehâci bi-havzi'l-ehâci*. Zemahşerî'nin *el-Muhâccât ve mütemmimü mehâmmi erbâbi'l-hâcât fi'l-ehâci ve'l-üglûtât* adlı eserinin şerhi olup bir nüshası Cidde'de Muhammed Sürûr es-Sabbân'ın özel kütüphanesinde bulunmaktadır (Ziriklî, IV, 333). Eser üzerinde Selâme Abdülkâdir el-Merâkî doktora çalışması yapmıştır (1406/1986, Mekke Câmiatü'l-Ümmî'l-kurâ külliyyetü'l-lugati'l-Arabiyye).

E) Diğer Eserleri. 1. *İcâzetü's-Sehâvî*. Sehâvî'nin Halife Müstansır-Billâh'a yazdığı icâzetnâmeye dair bir manzumedi (Hizânetü't-Teymûriyye, nr. 816). 2. *Tenvîru'z-zâlem fi'l-cûdi ve'l-kerem* (*Keşfü'z-zunûn*, I, 501). 3. *Arûsü's-semer fi menâzili'l-kamer*. 4. *el-Kaşidetü'n-nâsire li-mez-*

hebi'l-eşâ'ire. 5. *el-Kevkebü'l-vakkâd fi'l-i'tikâd*. Manzum olan eseri Süyûtî *el-İktisâd fi şerhi'l-Kevkebi'l-vakkâd* adıyla şerhetmiş, bu şerhin bir nüshasının Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de (Mecâmî, nr. 1181), diğer iki nüshasının Timbüktü'de Merkezü Ahmed Bâbâ li't-tevsik ve'l-buhûsi't-târihiyye'de (nr. 1082, 1850) bulunduğu kaydedilmiştir. 6. *Muhâddaratü'l-'ulemâ' ve muhâveretü'l-fühemâ'*. Müellifin, Kâmil b. Selâhaddin'in veziri Safiyyüddin Abdulah b. Ali'nin Dimaşk'tan Mısır'a gidişi vesilesiyle onun methine dair kaleme aldığı hutbelere meydana gelen yedi varaklık bir eser olup Princeton Üniversitesi'ndeki yazmasından (Mecmûatü Hârit) çekilmiş bir nüshası Ürdün Üniversitesi'ne bağlı Merkezü'l-vesâik ve'l-mahtûtât'ta bulunmaktadır. 7. *el-Müfâhare beyne Dimaşk ve'l-Kâhire*. Sehâvî'nin Mısır'dan Dimaşk'a geldikten sonra Mısır'daki dostlarıyla nesir ve nazım halinde yaptığı yazışmaların yer aldığı eserde önce vatan hasretiyle Dimaşk zemmedilmiş, yeni vatana alışıldık-tan sonra buranın faziletine dair ifadeler kullanılmıştır (Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, III, 218).

Kaynaklarda Sehâvî'ye *Merâtibü'l-uşûl ve garâ'ibü'l-fuşûl*, *Minhâcü't-tevfik ilâ ma'rifeti't-tecvîd ve't-tahkik* (el-Mevrid içinde Salâh Mehdî Abbas tarafından yayımlanmıştır, bk. bibl.), *Neşrû'd-dürrer fi zikri'l-âyâtı ve's-süver*, *Menâzili'l-iclâl ve't-ta'zîm fi fezâ'ili'l-Kur'âni'l-kerîm* gibi risâleler nisbet edilmişse de bunlar onun *Cemâlü'l-kurrâ' ve kemâlü'l-ikrâ'* adlı kitabının içinde yer almaktadır. *el-Kaşâ'idü's-seb' fi'l-medâ'ihü'n-nebeviyye* adlı eserindeki kasideler de bazı kaynaklarda ayrı adlarla (*Vedâ'ü'z-zâ'ir li'n-nebiyyi't-tâhir*, *Zâtü'l-uşûl ve'l-kabûl fi mefâhîri'l-Resûl* ...) zikredilmiştir (Sehâvî'nin eserleri için ayrıca bk. Sehâvî, *Fethu'l-vaşid fi şerhi'l-Kaşid*, neşredenin girişi, I, 70-91; *Keşfü'z-zunûn*, I, 501, 617; II, 1171-1172, 1830; *Hediyetü'l-'arîfîn*, I, 708-709; Brockelmann, GAL, I, 522-523; Suppl., I, 550, 727-728; *el-Fihrisü's-şâmil*: *'Ulûmü'l-Kur'ân mahtûtâtü't-tecvîd*, I, 88-98, 130, 133; III, 732-733; *el-Fihrisü's-şâmil*: *el-Hadîs*, II, 1013).

BİBLİYOGRAFYA :

Alemüddin es-Sehâvî, *el-Mufaqqdal fi şerhi'l-Mufaşşal: Bâbü'l-hurûf* (nşr. Yûsuf el-Haşekî), Amman 2002, neşredenin girişi, s. 18-19; a.mlf., *Fethu'l-vaşid fi şerhi'l-Kaşid* (nşr. Muhammed el-İdrîsî et-Tâhirî), Riyad 1423/2002, neşredenin girişi, I, 70-91; a.mlf., *el-Vesile ilâ keşfi'l-'Akile* (nşr. Muhammed el-İdrîsî et-Tâhirî), Riyad 1424/2003, neşredenin girişi, s. 23-33; a.mlf., *Minhâcü't-tevfik ilâ ma'rifeti't-tecvîd ve't-tahkik* (nşr. Salâh Mehdî Abbas, *el-Mevrid*, XVII/4 | Bağdad

1409/1988| içinde), s. 323-362; Yâkût, *Mu'ce-mü'l-üdeba'*, XV, 65-66; Ebû Şâme, *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*, s. 175, 177, 179; a.mlf., *Kitâbü'r-Ravzateyn* (nşr. İbrâhim ez-Zeybek), Beyrut 1418/1997, III, 218, 395; İbn Hallikân, *Vefeyât* (Abdülhamîd), III, 27-28; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XXIII, 122-124; a.mlf., *Târihu'l-İslâm: sene 641-650*, s. 192-196; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 568-571; Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *Le'tâ'ifu'l-işârât* (nşr. Âmir Seyyid Osman - Abdüssabûr Şâhin), Kahire 1392/1972, I, 89; *Keşfü'z-zunûn*, I, 501, 617; II, 1171-1172, 1775, 1830; Brockelmann, GAL, I, 387, 522-523; Suppl., I, 550, 727-728; *Hediyetü'l-'arîfîn*, I, 708-709; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 332-333; *el-Fihrisü's-şâmil*: *'Ulûmü'l-Kur'ân mahtûtâtü't-tecvîd* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1986, I, 88-98, 130, 133; III, 732-733; *el-Fihrisü's-şâmil*: *el-Hadîs* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1991, II, 1013; Süleyman Mollabrahimoğlu, *Yazma Tefsir Literatürü*, İstanbul 2007, s. 665-667; Abdülilâh Nebhân, "Sif-rü's-sa'ade ve sefirü'l-ifade", *'Âlemü'l-kütüb*, XI, Riyad 1410/1990, s. 284 vd.

TAYYAR ALTİKULAÇ

SEHÂVÎ, Şemseddin (شمس الدين السخاوي)

Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed
b. Abdirrahmân b. Muhammed es-Sehâvî
(ö. 902/1497)

Hadis âlimi ve tarihçi.

Rebiülevvel 831'de (Ocak 1428) Kahire'de doğdu. Ailesi Mısır'ın Garbiye bölgesindeki Sehâ kasabasından Kahire'ye göç ettiğinden Sehâvî nisbesiyle anılır. Çocukluğunda Kahire'de aynı mahallede oturdukları İbn Hacer el-Askalânî ilmî hayatının şekillenmesinde önemli rol oynadı. İâ b. Ahmed el-Kâhîrî ve Hüseyin b. Ahmed el-Ezherî'den ilk dinî bilgileri aldı ve Kur'an'ı ezberledi. Fakih Şemseddin Muhammed b. Ahmed ed-Darîr'den tilâvet dersleri aldı. Yedi yaşından itibaren İbn Hacer'in ilim meclislerine devam etti ve onun ölümüne kadar Kahire'den ayrılmadı. Hocasının huzurunda okuduğu eserler arasında İbnü's-Salâh'ın *'Ulûmü'l-hadîs*i, Şâfiî'nin *Menâkıb*i ile hocasının *Fethu'l-bârî*, *Tahrîcü'l-Meşâbih* ve *Bulûğu'l-merâm*'ı sayılabilir. Sehâvî, çok saygı duyduğu İbn Hacer için pek çok kitap istinsah ettiği gibi bazı kitaplarını ikmal ve şerhetti, bazılarına da zeyil yazdı.

Kahire ve çevresindeki hadis hâfızlarından istifade eden Sehâvî, İbn Hacer'in vefatının ardından ilmî amaçlı ilk seyahatini 853 (1449) yılında Dimyat'a yaptı. Burada bazı muhaddislerin rivayetlerini dinledi. 856'da (1452) annesiyle birlikte çıktığı hac yolculuğu sırasında uğradığı şehirlerdeki âlimlerden faydalandı. Hocası Mü-